

Agur jende maiteak

Agur jende maiteak bakea zueri
lpharretik ginaden hunarat ethorri
Gau huntan penak ditugu, pixka bat ahantzi
Hegoak lpharrari bidaili gudar
lpharrak Hegoari deizie goraintzi.

Irrintzina samin bat lpharrak igorri
Orhi Mendin jauzirik Bizkaian Nabari
Xibero ta bi Nafarrak bai eta Lapurdi
Alabari juntatuz ta Gipuzkoari
Euskal-Herriak agur dio Euskadiri.

Adios Euskaldunak ta adixkidiak
Jaungoikoak gaitzala begira guziak
Bere bidia behar du hemen justiziak
Azken hitza baituke biharko biziak
Iruñen kus gaitzala datorren urtiak.

1975

Bidez bide

Bidez-bide nabilena
Kantu bat dut laguna
Guziek uste nautena
Johan arin-arina
Euskal zeru-pen auhena
Bihotzeko samina
Nahasiz elgarren gana
Kantuz deramat mina.

Auheimina deraitala
Jender diotet hela
Nik eginez xaramela
ez xakinez bestela
Eskual Herrien ahula
Jende onen ixila
Nahiz argitarat zila
Ari pertsutan hola.

Zendako kantuz nabilan
Eskuaraz bazterretan
Nehork ez aditzekotan
Nago maiz gogoetan
Eskualde arrotzuetan
Bas'herri hustuetan
Ez dut behatzailerikan
Xoriez besterikan.

Garaziko kantaria
Hoake hil-herriat
Hire Ama dagonerat
Nigarren ixurtzerat
Nigarrez hurtzerat eta
Barkamendu eskera
Etxia eta eskuara
Baitohatze lurrerat.

Revenant au pays après des années d'absence, je le trouvai au début des années 60 dans un état de délabrement matériel et mental qui me parut extrême. Allant enseigner d'école en école, promenant mon cafard au long des routes, il me semblait que l'heureux et insouciant univers de mon enfance s'écroulait. "La complainte des espaces d'Eskual-Herri et le mal de mon cœur mêlés, tentant de briser le silence des bonnes gens et la faiblesse de notre peuple, je vais chantant des vers... n'ayant parmi les fermes abandonnées et les régions débasquisées, que les oiseaux pour auditoire".

De vuelta a mi tierra tras años de ausencia, la encontré a principios de los años 60 en un estado de ruina material y moral que me pareció extremo. Enseñando de una escuela a otra, paseando mi desconsuelo por los caminos, me parecía que el universo feliz y confiado de mi infancia se desmoronaba. El lamento de los parajes de Euskal Herria unido al dolor de mi corazón, tratando de romper el silencio de la buena gente y la debilidad de nuestro pueblo, voy cantando versos... teniendo como auditorio, entre caseríos abandonados y comarcas "desvasquizadas", tan sólo a los pájaros".

Aitaren lurra

Aitaren lurra ene elhurral!
Gaifian atzerriarra,
Urte-bilurra bihotz egurra...

Nun duk indarra?
Zorigaitz zeraik!
Ez badirlok eraik
Bihotzian hik pindarra
Gure oldarra dadin hasarra
Gate oro ditzagun urra.

Apsalatz mila xorien bila
Zeruetan bañabila
Euskal mutila gogo xotila
Gal ez hadila...
Zorigaitz zeraik!
Ez badirlok eraik
Euskaldun suaren garra
Arrotzen herra dezagun erra
Gate oro ditzagun urra.

Argi hasian hego hatsian
tzarrek ihes juaian
Gau-belaikan gindohatzikan
Gu ixlikan,
Zorigaitz zeraik!
Ez badirlok eraik
Loherlar! aharra
Euskal suakarra dadin susperra
Gate oro ditzagun urra

Maiatz lilía

Maiatz-lilía erradak

Norat juan diren elhurrak

Othoi erradak nun diren lehengo nexkatx ederrak.

Ote lilía erradak

Nun diren lagun onak

Norat juan zaizkidan aments arinak

Nun othe diren lagunen arimak.

Maiatz-lilía erradak

Norat juan diren elhurrak

Othoi erradak nun diren lehengo irri gotorrak

Izar urdin errazkidak mendien aihenminak

Eustakioaren herresto peregrinak

Nun othe diren lagunen arimak.

Maiatz-lilía erradak

Norat juan diren elhurrak

Othoi erradak nun diren lehengo muti pizkorrak

Haizia othoi erradak nun diren irrintzinak

Eustakioaren abesti dolamenak

Nun othe diren lagunen arimak.

Maiatz-lilía erradak norat juan diren elhurrak

Othoi erradak nun diren oi lehengo jai ederrak

Algorta errak Algorta haren haaberapena

Negarrik odolez behatu huena

Errak norat iuan anima.

Zutik

Goizalderat mendietan dugu egin gordagi
Artizarra zeruetan dohalarik ihesi.
Eguzkia ortz-ondoan lrtzen delarik hasi
Gudari hauk gera beian gure lanari jari
Arrotzak du zelaietan dolu handia jauntzi
Euskaldun hauk betikotan baigalzikio jazarri.

Zutik mutil eta zuti
Eta zuti Euskadi
Eta zutik jazar hadi
Azka dadin Euskadi.

Batzer-so bat baderaiat bards mutil nik egin
Etzakala hortakotzat asma hautala higuin
Ixlikari karrikarat menditik mindukan jin
Etsaiaren gudatzerat gudari lagunekin
Gorarik soz eguzkirat gatuk ikurrinekin
Sarturen bihar Herrirat eraginez lrintzin.

Bihotzian txiri-murri balinbazauk goizian
Ai, ai mutil samin ari heur'etxez orrotzian
Euskadiko haurrak hiri baitzauzkik beian tankan
Azka agintuz igeri bozkarituz hitan
Bihotz-mine oi gudari bai izana gatikan
Erne-erne ibil hadi abestuz gogoitkan.

Alenderena

Alageraz kantatzen laket izan dut nik
Bainan ainitz penari begia emanik
Mundian ezin pasa oharu gaberik
Asko direla trixte kantuz gaudelarik.

Munduko pobreziaz ez nuke etsirik
Nahiz zorraitz asko dohaizon jositik
Bainan uste dut dela min handiagorik
Pobria dagolarik umiliaturik.

Aitzurra eskuetan biltzen denari
Ogiaren maiteko bere haurñoeri
Laket litzakioko artzia lanari
Ez bahu behar bizi mespretxuz igeri.

Batzuen zoriona bestien izerdiz
Esklebo pasatzia mundian ez askiz
Gainerat behar gira ibili beldurtiz
Zakur handiak aldir zaitziguila iriz.

Umilazionez arima erraitzen
Hori ez baitu nihorik errexi jasaiten
Herro bihotz-barnetan horrela da pizten
Umiliatua da noizbait iratzartzen.

Nexka lerden begi eder

Nexka lerden begi eder batek primaderaren hastean

Mutil gazte bat mailatu zuen jar Aberri Egunean

Gerezi lore oso eztiak xuri xuri zirenian

Xuri xuriak baitziren eta hartu zuen bihotzean,

Mutil haiduru lorios horrek zor zuen ez egoiteko?

Elaitretan sartu izanikan nexka ganik joaiteko

Anderenoak bihotz minetan begiz auzhen eman dio

Auhena dio begiez eta gogoa nigartzen zaio.

Nexka begi beltz dolamentsua, zerendako histen zine?

Abertzaien amodioa oroz hobea ditek

Bainan lehenik gatzetasuna Euskadiri zor diote

Euskadiri zor diote eta gaur Bizkaiarako dire,

Ez nigar egin ene maitea, jinen niz megu ondoan

Gereziak berriz loratzean Eskual-Herri bazterretan

Txixtu jautzitan egun berrin bat izar peik agertzian

Izarren peik sortzean eta Euskadi libro denian,

Haurtxoa

Haurtxoa ziten handitu lo'gizu
Inguma baitu ohoitdu
Zitezkeiarik gizondu, hebarindu
Inguma dukezu zaindu.

Nire haurtxo nintzan
Oixe denboretan;
Naski amentsetan...
Jin bilo xuritan.

Haurtxo arpegi garbia, etlia
Karpuan dabil haizia
Aments goxoz du elia, guzia
Zuri duke ebatsia...

Haurtxoa zeruan gairdi, jostari
Hantxet zazpi izar an
Begiez klaxan elgarri, so zuri
Bai ta ikaran belari

Haurtxoa ikaran nago, gehiago
Badakit ere zendako,
Gal etzaizun izar miko, garoko,
Zutan dagon zeru xoko...

Otxagabian

Karlixtoekin hasi giñan-ta
Reketekilan segitu
Gerra haundiak irabazi-ta
Auziak ditugu galdu
Hilharrietan loreak dire
Goizalderako zimeldu
Mendi gainetan elhurrak dire
Jorraila gabe gesaldu
Bainan halere primaderarik
Nafarroarat ez heldu.

Otxagabian, Otxagabian zer dute
Kantuak galdu, kantuak galdu zaizkote
Eskuara galdu, erdera sartu zaiote
Lizaso alden, Lizaso alden zer dute
Etxeak husten, etxeak hustu zaizkote
Lizaso alden, Lizaso alden zer dute
Herria saldu, herria saldu omen dute
Nafarroaren, Nafarroaren auhena
Arrozturikan, arrozturikan hil dena.

Karlixtoekin hasi giñan-ta
Reketekilan segitu
Salbatu omen... Espana oro
Oro Nafarroa salbu
Zuhain onaren erostekotan
Artaldea dute saldu
Pentze larretan xoriak dire
Uda jin gabe ixildu
Bainan halere primaderarik
Nafarroarat ez heldu.

1963, octobre. Un imprimé sur le bureau en rentrant du travail.
"Un village en vente: Lizaso" par ses derniers habitants. Mon
père nous parlait souvent d'Otxagabia, distant d'un jour de
marche de notre ferme natale "On y parle à peu près la même
langue qu'ici à la maison". Et là, personne plus n'entendait un
mot de basque, en 1963. Décidément, tout s'en allait en lambe-
aux de notre pays.

1963, octobre. Un folleto encima de mi mesa al volver del trabajo.
"El pueblo de Lizaso en venta" por sus últimos habitantes. Mi
padre nos hablaba a menudo de Otxagabia, a un día de marcha
de nuestro caserío natal. "Allí se habla el mismo idioma que aquí,
en casa". Y allí, en 1963, nadie entendía ya ni una palabra de
euskera. Sin duda alguna, nuestro país se caía a pedazos.

Aitatxiri

Aitatxiri nion lehen galdegin
Zer zen gertatu Euskadin
Zagolarikan artzain iratin
Gerlarat johan baitzuten behin
Erran zerautan nik eztiakiat
Nungo polizek
Eraman nauten gerlarat
Eskual Herrian bainintzan artzain ixil bat
Zendako nauten
Ereman harat Verdun alderat
Gizon hiltzerat.

Ene aitatxi hil zen mendian, hil zen mendian
Mantelet eta kapetan artzain lagunek euskal lurretan
Zuten ehortzi beren moldetan
Mantelet eta kapetan
Frantses mezarik eta nigarrik gabetan.

Aitari diot gero galdegin
Zer zen gertatu Euskadin
Laboraria zela Garazin
Gerlarat johan baitzuten behin
Erran zerautan nik ez diakiat
Nungoak ziren johan nautenak gerlarat
Euskal Herrian bainintzan gizon ixil bat
Zendako nauten eramane harat
Alemaniarat gosez hiltzerat.

Ene aita're hil zen mendian...

Ni aldiz ari kantu hauetan
Oi preso ez nizanetan

Ni aldiz ari kantu hauietan
Preso ereman artian
Abertzaien biltzar tokitan
Eskual Herriko gordagietan
Ikasi baitut eremaliak
Ez zirela ez gure urto goidiarik
Bainan ordea apalatz urto joileak
Frantsesendako ene kantuek
Dira gaixoak sakrelehoak

Nire banaute hiltzen mendian...
Mantelet eta kapetan abertzaleek euskal lurretan
Ni otoi ehortz gure moldetan
Mantelet eta kapetan
Euskal mezetan bozkariatuz, denetan.

J'attendais des élèves... qui ne venaient pas. On venait prendre nos garçons pour les conduire à la guerre. On remplissait des avions avec de jeunes Garaztar, via la Californie. Les filles étaient destinées à Paris. C'était la fin de la tribu. "Ainsi disparut Garazi" dira-t-on plus tard, pensais-je.

*Voilà la matrice de cette chanson de rage, c'était en 1964.
Comment réveiller un pays qui a perdu la conscience de lui-même?*

Estaba esperando a los alumnos... que no llegaban. Venían a coger a nuestros chicos para llevárselos a la guerra. Llenaban los aviones con los jóvenes de Garazi vía California. El destino de las chicas era París. Era el fin de la tribu. "Así desapareció Garazi", se dirá más tarde, pensé.
Esta es la matriz de una canción escrita con rabia; ocurría en 1964.
¿Cómo despertar a un país que ha perdido la conciencia de sí mismo?

Karabantxeldarrak

Bedats, udan xoriek betetzen oihanak
Xaramelak dereizte ixiltzen neguak...

Ene gazte-egunak oi zer kantariak,
Karabantxoien preso derauzka Españak.

Piazetako irriak iruzki-betian

Mutil gotor haidurrak libro zirenan...

Maketoak faitxuki bildurik Bizkaiari
Karabantxoien preso ezarri Españari.

Berrugoi abertzale dituzte atzeman

Eskual-Herrietarik kendurik eraman

Libertatea baizik etzuten gogoa:

Karabantxoien preso ezarri Españari

Guztiz maite baitzuten gure sortekia

Xoratutik zaukaten Euskaldun jendia

Euskadin pizgaraziz Euskaldun azia

Karabantxoien dute lanaren saria.

Jende onak biziko txarrekin nai dutenok:

Euskaldunen bizia arrotzek husto...

Gure gaztiak kentzen daukute hortako

Karabantxoien barua Españari sartzeko.

Doluz jauntzi dirade Euskal zerupiak

Mendi oihanak eta herrialde xuriak

Garaziko neskatxek bustitzen begiak

Alpatzen entzuzian Karabantxeldarrak.

Ilda-xoria

Ilda-xoria udazkenian
Alegera da pentzian
Ni aldiz hemen bihotz-minian
Ene maitia goguan
Itzuliren niz Eskual Herrirat
Berriz jitian urtoak
Larrazken batez haize hegoak
Gorritzian iratziak

Badut maite pollit bat nik
O! Garazin bizi denik
Ez da begi beltzagorik
Ez da so goxoagorik
Biak dantzan girelarik
Plazetan ari ernerik

Zer zorigaitza enia dena
Atzerrian nagoena
Etxe utzirik urrun johana
Atzeman nahiz fortuna
Itzuliren niz Eskual Herrirat
Berriz jitian urtoak
Larrazken batez haize hegoak
Gorritzian iratziak

Lertsunak doaz ferro-ferroka
Zeru haundietan barna
Egin banindu Jinko-Jaun hunak
Oi ni ere hegaztina
Hegalda nainke Eskual-Herrirat
Berriz jitian urtoak
Larrazken batez haize hegoak
Gorritzian iratziak

Parti au Sénégal à la fin de l'automne, ayant laissé à la maison mon père veuf avec 3 frères et sœurs plus jeunes, je roulai dans les savanes le cœur triste et dans la tête une lointaine symphonie de couleurs et de sons et d'odeurs... quand j'aperçus une bergeronnette dansant sur le sable! "et si tu avais passé ton Octobre à Mendiburia, dans les prés avec les vaches de chez nous?" Oh! la tempête de l'âme!

(El aguzanieve)

Estando en Senegal al final del otoño, tras haber dejado en casa a mi padre viudo y a mis 3 hermanos más jóvenes, iba en coche por la sabana con el corazón triste y llevando en la cabeza una lejana sinfonía de colores, de sonidos y de olores... cuando vi a un aguzanieve que bailaba en la arena... Y ¿si hubieses pasado el mes de octubre en los prados de Mendiburia, con las vacas de casa?" ¡Oh tempestad del alma!

Tiki-taka

Tiki taka tiki taka ibilki da astottua goizik

Bidez bide hinki hanka doa elizarako bidetik

Tinki tinki soka dauka amañok eskuetan tinkirik

Astoa so beparterka ez zakion zaia koka

Baxterretako laparretarik

Biak biak krka krka jausten ziren gaztelaino maldarik

Meza saindurat otoizka

Biak biak tiki taka tiki taka tiki taka

Tiki taka tiki taka luzetto da bidia luzatzen

Harriak jor kiski kaska eria eria astoa lotsatzen

Ixil ixilik gordetka amak eskuz nigarra gordatzen

Etxeko minak diozka arrosarian kondaka

Jaun hunari ixilka kondatzen

Xorriñoak tiuntia tiuntia oihanezik zitezkeien artzen

Mezalarer agurka

Bier bier tiki taka tiki taka tiki taka

Tiki taka tiki taka astoak zuen ama ereman

Bidez bide hinki hanka azken aldikotuz meza bidian

Geroztik nabai bidetka oihan arte arte oihanean

Galdue da bai bidetka sasua da jin haunditxa

Oi bien bien meza bidian

Bier nago ni otoizka etxelararak pindarka pitian

Ezko xarian nigarka

Bier bier tiki taka tiki taka tiki taka.

Gudarien eguna

Agur Gudarien eguna
Euskadik ospa duena
Agur joandakoen eguna
Egun orotan maitena.
Oñ zuen orhoitzapena
Izarkirik gindaukena
Izarkirik gindauken eta
Gaur zeruraino dohana.

Agur zueri bihotzetik
Gutan zauztenak gorderik
Zuen irri-phar ederretik
Malkoak zaizkit begitik
Zuen orhoitzapen gatik
Herri oro dago zutik
Herria zutik dago eta
Itxoipenez beroturik.

Bakea nahi dute bakea
Bainan hau dute xedea
Harmak lehenik guk uztea
Ta berenak gordetzea
Orhoitzapenen bidea
Zapalkuntzaz da betea
Zapalkuntzaz betea eta
Maltzurra dute elhea.

Ortzia emaguk ortzia
Lehengo genuen garzia
Gure gudarien auzia
Munduan dagon argia
Orhoitzapenez josia
Dezute Euskal jendia
Euskal jende guzia eta
Zarete gure guardia.

Gure guardia zaretela
Izar-begiz begirala
Eman diguzute odola
Zuen izenpe bezala
Orhoitzapena dagola
Su-dirdiretan horrela
Dirdiretan horrela eta
Abarkak jauntz ditzagula.

19-12-82

*Souvenir, souvenir qu'on a de la peine à ne pas laisser s'embru-
mer. Vous qui avez signé de votre sang l'amour que vous nous
portiez!*

*Étoiles qui nous regardez, vous êtes nos gardiens contre notre
faiblesse. Que jamais ne s'éteigne le grand feu de votre souve-
nir et que nous sachions chauffer les "abarka".*

Recuerdo, un recuerdo al que resulta difícil hacer que no se
empañe. ¡Vosotros que habéis firmado con sangre vuestro amor
hacia nosotros!

Estrellas que nos miráis, sois las guardianas de nuestra debilidad.
Que nunca se apague el gran fuego de vuestra memoria y que
sepamos calzar las "abarkas".

Orbaizetako menditan

Orhoit othe zira zu nexkatxa hamabost urte gintila
Zure begien behako hua gau hartan loratu zela
Ederra zinen nexkatxa Bortu-Izarra bezala
Ariman sartu zintzaitan gure hamabost urtetan
Orbaizetako menditan gerotzik banabil amentsetan.

Biak jarririk biak ginaunden ezkaratze bazterrian
Bestiak oro jantzan ari ta zu eta ni solasian
Ederra zinen nexkatxa Bortu-Izarra bezala
Arima sutan bainuen maitia zure ondoan
Orbaizetako menditan gerotzik banabil amentsetan.

Aphezgai egina ninduten-ta ez behara omen dantzatu
Horiek hola izanik ere zu enekilan gelditu
Ederra zinen nexkatxa Bortu-Izarra bezala
Eskua nauzun hunkitu ahurra zitan izertu
Orbaizetako menditan gerotzik banabil amentsetan.

Zure begi beltzen dirdiretan ene gaua iruzkitu
Nahi gabezko estekak oro ahalko nuzkela moztu
Ederra zinen nexkatxa Bortu-Izarra bezala
Hego xuri bat zen piztu libertatia enetu
Orbaizetako menditan gerotzik banabil amentsetan.

Juanen ginela juanen gu biak jantzzerat elgarrekin
Nigar ihintza begian eta gerrian bero batekin
Ederra zinen nexkatxa Artzain-Izarra bezala
Goizalderaino besotan inguru-inguru jantzan
Orbaizetako menditan gerotzik banabil amentsetan.

Ex bazindio salatu Primari Gabon karta sekretia
Menturaz ez ginuen izanen amodio doloria
Ederra zinen nexkatxa, Eguberri bat bezala
Primaderan ebakia nolako zauri haundia
Orbaizetako menditan gerotzik banabil amentsetan.

Holetan hazi nuen ideia zu zinela traidoria
Eta naski nintzen gaztegia lokarritzeko zauria
Ederra zinen nexkatxa Bortu Loreak bezala
Bisitaz jin zinenian ihes joan nintzan dolian
Orbaizetako menditan gerotzik banabil amentsetan.

Arrastiri goibel hartan egin despedida penarekin
Jenderikan bazen soberakin elhakatzeko zurekin
Ederra zinen nexkatxa Bortu Elurra bezala
Adios erran gabetan oi berritz jantzatzekotan
Orbaizetako menditan gerotzik banabil amentsetan.

Zenbat urte dituztan iragan nexkatxa zu bihotzian
Berriz zintukedala onduan lagunkako adinian
Ederra zinen nexkatxa Esperantza bezala
Jaingoari ni othoizka beira zitzan bethikotan
Orbaizetako menditan gerotzik banabil amentsetan.

Iratitik Orreagaraino bortuak elur xuritan
Iduri ere izaiten zuten zeruak eztei jauntzitan
Ederra zinen nexkatxa Libertatia bezala
Bizi bazira oraino kantu hau da zuretake
Orbaizetako menditan gerotzik banabil amentsetan.

Garaztarra naizela

Urrungo leihor batian, gizon bat itsas hegian,
Bi begiak otzaitzian, galdurik zen ametsian
Eskualduna zelakoan, agur egin nironian
Altxaturikan burua gora gora erran zautan.

Garaztarra naizela diozut nik ere
Garazin sortu nintzan han nahi gerore
Mendi oihanez zaizkit, oi, begiak bete
Garazin gaindi Baigorri gaindi ibil nindaiteke
Garazin gaindi, Baigorri gaindi bainintz orai ere.

Johaki dituk urtiak, nik utzirikan Herria
Bahaki zein dolu dutan, oi ene bihotz eria.
Garazitik joan nintzan segurki itzultzekotan
Untziak lohazkelarik orai nagok leihorretan...

Harat berriz itzultzekotz zerbaitekin behar eta
Nik penak bakarrik bildu, nik bizia galdu duta?
Bere penaren kentzeko Garaziz mintzo nintzaion
Hego-zero bat bezala begia piztu zitzaion.

Hik Eskual-Herri maitiak, igortzen haitan xoriak
Egin ditak bozkario, bai bihar gohazin biak.
Aiher ditiat ikusi berriz hango eskualdiak
Bai mendi pentze berdiak bai ta herrialde xuriak.

Trixte diren Eskualdunex lurraren lau hegaletan
Kantu hau hel bekiote izarren hasperenetan
Garaxiko mendietan kantatzen dugun bezala
Errepika hau kantatuz oro bozik dagotzila

Sur une plage lointaine un homme regardait les bateaux se perdre à l'horizon de la mer... Devinant qu'il était basque, je le saluai en euskera, "moi aussi je suis du Pays de Cize (où les Francs pleurèrent Roland), ah! que ne puis-je être en Cize et Baigorri... Les bateaux s'en vont, et moi ici au port, trop pauvre pour retourner au pays". Je lui parlai de Cize, et, son visage devint comme un ciel de vent-du-sud. "Ah! comme mes yeux se sont remplis de montagnes et de forêts! Je veux revoir les prés verts et les villages blancs..."

En una lejana playa un hombre miraba los barcos y perdía su vista en el horizonte del mar... Imaginando que era vasco, le saludé en euskera. "Yo también soy del País de Cize (donde los Francos lloraron a Rolando). ¡Ay! Ojalá estuviera en Cize y en Baigorri!... Los barcos se van, y yo me quedo en puerto, demasiado pobre para volver a mi tierra". Le hablé de Cize, y su rostro reflejó un cielo con viento sur. "¡Ay! Mis ojos se han llenado de montes y de bosques! Quiero volver a ver los verdes pastos y los pueblos blancos..."

Hezurren balada

Othe dakika nolako mina hik neri egina
Oi! Gurekila hindagoela urtzapal bat bezala
Zer dolamena! jaiek zutena, gau luze harena
Johan ginela elgar horrela ez kusteko sekula.

Dantzan ginen dantzan elkarri estekan
Gau guzian dantzan eta berriz dantzan
Ezpainak ikaran izarrak dirdiran
Ta hire begian lore beltz gauian
Oi! izar beltz biga bahitian
Bizi hintzanian.

Hire bizarra oi! zer gaparra hi multil azkarra
Hire besoak bai eta soak nolako amultsuak
Hire oldarra nitzat beharra nauk orai agorra
Oi! balazoa hiltzerakoa hoiek emandakoa.

Ahizpa Aña neskatxa ona gaur haugi gu gana
Utzi nigarrak asmu okerrak hemen tun jai ederrak
Ez Mikelina, ohoilt ezina dun gau-hegatzina
Itzal iluna dinat ni gana nehorka dabilana.

Dantzan gabiltz dantzan elgarri estekan
Gau guzian dantzan eta berriz dantzan
Hezurren baladan, banabil ganbaran
Ene besoetan hezurak klisketan
Bail banagon txoroen kidetan buru galduetan.

Xenpelarreri galde bat zuri bertsolari handi
Zazpi probintzi tutzula nahi oso-oso ta garbi
Hanka bat hautsi lortzeko hori ote zaitzu aski?
Asko da jarri: "Bakezale ni!" ta mistifikalari

Dantzan dabiltz dantzan elgar mistifikan
Ari lanborretan bake faltsuetan
Guri bizkarretan ari lanborretan
Elgarri estekan eta mistifikan
Bail, errex da bertso egitia ta gogor hiltzia.

(1976)

*Dans notre combat il y a des exilés, des prisonniers, des morts.
Et il y a les femmes, des réservoirs à douleur. Reste à écrire, à
chanter le récit immense des souffrances des femmes. Ici, celle-
ci "perd" la raison et danse dans le noir avec le fantôme de son
homme, la ballade des squelettes.*

En nuestro combate hay exiliados, presos, muertos. Y también
hay mujeres, que hacen acopio de dolor. Está aún por escribir, por
cantar, el inmenso relato del sufrimiento de las mujeres. Aquí, la
mujer "pierde" la razón y baila en la oscuridad con el fantasma de
su hombre, la balada de los esqueletos.

Yup Lala

In nomie patri et filii
Gora jauzin ta düzü erori
Zelilat anitx bitzien igorri
Lagüntza gūnin zor Carrero-ri

Jenden lasterkatzaile krudela
Bera die igorri, Yup Lala!
Aingeriak othoiztuz berhala
Hola hola izorra zedila
Eta ite missa est...

Madrilek eta Parisek ere
Bi gaizaren kastia hun die
Euskaldun ta txipien zanpatze
Ezin da iraun eternitate

Goresten haigu goresten ETA
Popüliaren makila hiz-ta
Hire indarra handia beita
Herria hitaz boztariatzen da.

En chemin vers la Soule, de nuit, je m'arrêtai chez un ermite franciscain, mon ami, qui m'offrit de partager sa soupe. On parla de l'ascension de Carrero. S'essuyant la bouche de ses immenses mains il conclut: "Ite missa est".

À Barcus j'appris que le record de saut en altitude avait été battu par Carrero. Puis le samedi un cahot de la route fit rebondir la voiture: "Yup lala!" crièrent les enfants tout en chantant la ritournelle de "El Paso" de Martin Robins qui est un fandango maquillé. Voilà, pour chanter le soir même à Mauléon la chanson était faite.

De noche, de camino a Zuberoa, me paré en casa de un fraile franciscano amigo mío, quien me invitó a compartir su sopa. Hablamos de la ascensión de Carrero. Limpiándose la boca con sus enormes manos, concluyó: "ite missa est".

En Barcus me enteré que el récord de salto de altura había sido batido por Carrero. Luego el sábado el coche saltó con un bache que había en la carretera: "¡Yup lala!" gritaron los niños cantando el estribillo de "El Paso" de Martin Robins, que es un fandango disfrazado. Ya teníamos canción para cantarla esa misma noche en Maule.

Euskal-Herri poeta

Eskual-Herri poeta zela herri pollita
Munduak nahi zuen pertsuz gindezan kanta
Pirineo mendiko indioak ginen eta
Gure negar auhenak estetentzat enkanta
Doinu berri batian joiten hasia baita
Munduak beharriak naski hetsita dauka
Doinu berria emak azkarrago zaparta
Esteta hoiak orok duten atzeman nota.

Nahikoa dela-ta izaitia poetak
Labanetan mirailka gaur gure gogoetak.

Mendi-gainian elhur arhanian iturri
Zapaldurik dagonak auhenezko karduri
Euskal poetak omen gira holakoan iduri
Munduarentzat naski bihotz erdigarri
Uste balinbadute gutaz egin janari

Ez dezatela asma gaizkotela hazkurri
Eginen diotegu ukan bezanbat zauri
Ikas dezaten zer den gizona gizonari.

Nahikoa dela-ta izaitia poetak
Labanetan mirailka gaur gure gogoetak.

Goiz-argia sortzian Nafarro-gain hoietan
Mendien trixtezia dohake hedoietan
Abertzale lagunen gorputzak hil-hobitan
Jauntzi-beltzez andreak eliza-atietan
Loratzen direnien amulak bortietan
Eskuak kruzaturik fusilen altzeirutan
Kantaturen diogu zeruari benetan
Poeten kantoria hoiien orhoipenetan.

Nahikoa dela-ta izaitia poetak
Labanetan mirailka gaur gure gogoetak.

Euskadin, 4-11-1976 ~

Composée en partie au cours d'un jeûne symbolique en faveur des réfugiés à la Cathédrale de Bayonne d'où l'évêque Vincent nous fit jeter dehors militairement la veille de Noël, ce chant exprime la rage ressentie alors.

"Qu'il était joli le Pays Basque des poètes, celui des Indiens des Pyrénées aux touchantes complaintes... Ce soir nous nous mirons dans les lames des couteaux..."

Compuesto en parte durante un ayuno simbólico en favor de los refugiados en la catedral de Bayona, de donde el obispo Vincent nos echó por la fuerza la víspera de Navidad, este canto expresa la rabia que sentimos entonces.

"Qué bonito era el País Vasco de los poetas, el de los Indios de los Pirineos, con sus conmovedores cantos... Esta noche nos miramos en las hojas de los cuchillos..."

Idoia

Andere-xuri inguruka
Bortu-zeruan igoka
Alhapide goren helpideka
Hegalka hegala aldika.

Idoiakoa dela
Iratiko Anderea
Orreagan egoitza
Ihargi izarretan datza
Zaizkit zoragarria
Elhurretako Maria
Arima dut abian
Zure hegalek airian.

Andere-Xuri badoha
Bortu-zeruetan gora
Gogoa du zorabian
Zure soaren hunkian
Alhapide goretarat gohaz
Hegala eta hegala zafiaz.

C'est un sanctuaire nommé Muskildi, au dessus du village d'Otxagabia où l'on vénère la Vierge d'Idoia. Un peu plus haut il y a la vierge des neiges. Et un peu plus à l'Ouest la vierge de Roncesveau. C'est la même, c'est la Dame d'Irati... qui pour nos pères était évoquée par l'aigle blanc qui monte dans les cieux au retour du printemps. C'est la pureté immaculée de la vie, l'envol vers l'immortalité, la tête couronnée d'étoiles et les pieds-chaussés de lune.*

Es un santuario llamado Muskildi, encima del pueblo de Otxagabia, donde se venera a la Virgen de Idoia. Un poco más arriba está la Virgen de las Nieves. Y algo más hacia el Oeste, la Virgen de Roncesvalles. Es la misma, es la Dama de Irati... la que para nuestros padres era invocada por el "águila blanca" que sube hasta el cielo cuando vuelve la primavera. Es la pureza inmaculada de la vida, el vuelo hacia la inmortalidad, la cabeza coronada de estrellas y los pies arropados por la luna.

Ibilki gira

Ibilki gira bide luzetan
Gauak-gauari Herrialdetan
Ene maitiak du arratsetan
Nigar-lanbroa maiz begietan.

Ez nabila ez zure ihesi
Ene bihotzak zaitu nausi
Iraultzalari behar naiz hasi
Gure Herria ez dadin etsi.

Zure eta ene amodioa
Ote litaik e hain gozoa
Mundutik bazter balu gogoa
Euskadi utziz balinbaloha

Ikus artino ene usoa
Ikus artino amodioa
Ikus artino... kantu hau doha
Araiz ez da ez sekulakoa.

Ils venaient de se marier... la police française vint. Puis ce fut la clandestinité. "J'ai une musique pour toi"... lui dis-je dans la camionnette, c'était la dernière fois que je le vis. Il ne revint pas. Il disait: "il faut faire la guerre au désespoir!" Il disait ça, "il y a des morts qui allument l'espoir". C'était Eustakio.

Acababan de casarse... hasta que llegó la policía francesa. Luego pasó a la clandestinidad. "Tengo una música para ti"... le dije en la furgoneta. Fue la última vez que le vi. No volvió. Decía: "¡hay que hacer la guerra hasta la desesperación!" Decía esto: "hay muertos que encienden la esperanza". Era Eustakio.

Bortu gaineko aitatxi

Mendi gaineko aitatxiak biluak xuri
Ta begiak ditu uhargi
Mendi gainetik ote zaitzu erori
Aurpegiko zeruki hori
Aspaldiko elhur eta euri
Begian ditutzu nabari
Ortzaitz eta bortu-hegi
Hor dabilta igeri.

Oi! ene iloba buru-bildotx kuxkurra
Bizia izan dut gogorra
Loredun sasoina iragan laburra
Oixe! biziko primadera
Ene lagun zu bezain izarra
Xori kantariño bat bakarra
Ereman zauten hobira
Uda gabe negura.

Ene alabatxi amonaren aihena
Beraren begi daukazuna
Oi! zein trixte ziren kabi ta oihana
Eta bortu gainen auhena
Gure xori-kumetan lehena
Zerurat jadanik juana
Eta bestien andana
Etxetik ihes dena.

Buru gainean dauzkat lehengo elhurak
Haize ta eurien nigarrak
Nago elhakari zuhaitz ta belarrak
Zainduz erreka ta malkarrak
Ez ditzan ikus kafi zaharrak
Bere gainerat heltzen laparrak
Aitatxi bihotz uzterrak
Beiratzan tu bazterrak

.(1978)

*Grand-père à la tête blanche dans tes yeux a plongé le ciel, neiges
et pluies d'antan y naviguent, horizons et cimes s'y mirent.
La vie a été rude pour moi: ta grand-mère aussi belle que toi me fut
enlevée avant l'été de la vie, la merveilleuse chanteuse! et notre
premier nid, perdu aussi... Oh! nid et forêts tristes!
Les autres, tous, ont déserté la maison.
Je parle aux arbres, à l'herbe et garde ruisseau et ravin
Pour que le vieux nid ne voie les ronces l'envelopper...*

Atona de cabellos blancos, el cielo ha bañado tus ojos, las nieves y
lluvias de antaño navegan por ellos, los horizontes y las cumbres se
miran en ellos.
La vida ha sido dura para mí: tu amona, que era tan hermosa como
tú, me fue arrancada antes del verano de la vida, ¡ella que cantaba
tan bien! Y nuestro primer pajarillo también se perdió... ¡Oh, nidos y
bosques tristes!
Todos los demás han abandonado la casa.
Hablo a los árboles, a la hierba y cuido del riachuelo y del barranco
Para que el viejo nido no se vea rodeado de zarzas...

Atalaia

Atalaia bat dauzut eginen
Atalaia bat han Goizerrian
Ekiak ditzan zure begien
Nigar guziak idor agian

Biek igaran bide luzien
Pausagi gordezko jauregian

Atalaia bat dauzut eginen
Harri gorriez mendi gainian
Gau-egun zaitut begiraturen
Gure biziko amodioan.

Arbola bat han dut landaturen
Arbola bat bai zure athian
Haizia kantuz han ar dadian
Etzaiten egon dolamenian

Oihanetako xori ederren
Egoitzak sar zitzan bozkarian.

Arbola bat han dut landaturen
Liliz jauntzirik zure aldian
Ene arima dut hedaturen
Irhets nezazun lili-hatsian.

Atalaia bat dautzut eginen
Harri gorriez mendi gainian
Gau-egun zaitut begiraturen
Gure biziko amodioan.

"Je te battirai une tourelle là-bas à l'orient, et que le soleil sèche toutes les larmes de tes yeux.

Une tourelle de pierres rouges sur la montagne et jour et nuit je te veillerai dans l'amour de notre vie. J'y planterai un arbre fleuri et y répandrai mon âme pour que tu m'aspirez dans le parfum des fleurs, et que les beaux oiseaux des forêts s'y posent et que tu ne demeures mélancolique.

"Te construiré una atalaya, allí en oriente, para que el sol seque todas las lágrimas de tus ojos".

Una atalaya de piedra roja en el monte, y noche y día te velaré en el amor de nuestra vida. Allí plantaré un árbol de flores y esparciré mi alma para que me aspire en el perfume de las flores, y para que los pájaros de los bosques se posen en las ventanas y conjuren tu melancolía.

Kartzelatik

Hegoaren hegala nire bila
Jin balakidat maite izarbela
Hegalka nindohakizula
Azka niro neure habela
Bainan egoitza dut kartzela
Arima-re maiz goibela
Hegatzina zohaz berhala
Harat nihaur banintz bezala.

Erraiozu amodioari Gernikari
Kartzelatik nagola ni oi maitari
Sekulakotz erraiozu naizela eri
Zuk erraiozu Gernikari.

Itsaso zolaraino hel artino
Jinen nitzaizu mundian zireno
Herioa oi nitaraino
Zautalarik jinen oraino
Azken kantua zuretakeo
Zurekilan dantzatzeko
Kantaturen daizut bethiko
Zure besoetan hiltzeko.

Izarbel latzgarria amodioa
Erradazu eni zuk othoi egia
Zer den holako lokarria
Duguna zure ta enia
Herioaren egarria
Berekilan ekarria
Zu izanki ene zauria
Ta zu zira ene maitia.

*"Si l'aile du vent du Sud m'atteignait, je libèrerais mon enver-gure étoile brune bien-aimée pour voler vers toi. Mais ma demeure est la prison...
Dites à ma bien-aimée, à Gernika dites que de la prison je reste amoureux, dites-lui que j'en suis malade pour toujours.
Jusqu'au fond de la mer j'irai à toi, et quand la mort même viendra à moi mon dernier chant sera pour toi, pour danser et mourir dans tes bras."*

*"Si las alas del viento Sur me alcanzaran, liberaría mi vuelo, quier-da estrella parda, para volar hacia ti. Más mi hogar es la prisión...
Decid a mi amada, a Gernika, decidle que sigo enamorado desde la cárcel, decidle que estoy enfermo para siempre.
Iré hacia ti hasta el fondo del mar, y cuando la muerte me llame mi última canción será para ti, para bailar y morir en tus brazos."*

Andereñoak

Andereñoak zoin diren ederrak
Othe daki bat bederak
Eskual-Herriaren amore garrak
Piztu dituen izarrak
Izan banintzen hegaztin beharra
Banuken bai iphularra
Andereñoen bilo beltz zamarra
Gordagi bero idorra.

Ta banintz lore gorria
Gogotik niro garni hoién gerria
Garni hoién gerria'ta
Ail berdin ezpañ hegia.

Andereñoak goizian-goiz dohaz
Ikastolako bideaz
Herria zuen zapeta takoinaz
Lotarik oil itzar-araz
Izan banintzen oraino haurñoa
Oixel ikastolakoa
Arina izanen nuen bai loa
Zugatik andereñoa.

Andereñoaren begi onduak
Pixkaño bat handituak
Irakurtzen ditaizke nekatuak
Edo lo-gabez hantuk
Izan banintzen ni Eskual-Herria
Andereñoa neria
Eginen nioken dantza berria:
"Andereñoen irria".

*Hommage aux andereños dont l'incomparable ardeur ressuscite
"la plus vieille langue d'Europe", les claquements de leurs
talons réveillent de la torpeur la cité.*

"Comme elles sont belles!

*Si j'eus été oiseau j'aurais un refuge dans leur épaisse chevelure
noire.*

*Si j'eus été une fleur rouge j'aurais aimé être à leur taille, et
voire même au bord de leur lèvre.*

Homenaje a las andereños que resucitan con incomparable entusiasmo "la lengua más antigua de Europa"; con sus tacones despiertan a la ciudad dormida.

"¡Que hermosas son!

*Si hubiese sido pájaro me refugiaria en sus espesos cabellos
negros.*

*Si hubiese sido una flor roja me hubiera gustado ser de su talla, y
beber al borde de sus labios".*

Nun dira ene lagunak

Nun dira ene lagunak
 Enekin ziradianak
 Norat iruanak
 Derautate heiek denak
 Batzu ihes dabiltzanak
 Bas'ihizien berdinak
 Bestiak lurpian dituzte etza-
 nak

Nun dira gure lagunak
 Mutil azkar eta aleginak
 Hutsik dirade alor oihanak
 Hutsik ere andre alhargunak

Ekia han Goiz'heritik
 Mikeleako menditik
 Oihan ondotik
 Jelkitzen zitzaukularik
 Baratzian gu ernerik
 Bihotza bozkariorik
 Lanari jokatzin ginen atsegi-
 nik

Ekhaitzak han zirenian
 Eskua elgarri eman
 Guri botatzen
 Nola bere pian gauzken
 Gure zauriez jostatzen
 Gure nigarrez irriten
 Laket du madarikatuak ari-
 tzen

Ahoan elhe zuria
 Barnian faltsukeria

Ustelkeria
 Bethiko debrukeria
 Bainan hor egun berria
 Heldu zaio latzgarria
 Hasarrez mundua duke jaza-
 rria

J'avis pour voisins des gens du Sud, et nous travaillions souvent ensemble, un travail rude. Un jour ils n'étaient pas venus à leur poste. Marchant dans la rue à Saint Palais un ami me dit: "Où sont-ils?"

—Qui?

—Eh bien tes voisins?

—Quoi?

—Mais ils les ont emmenés, les flics..."

J'allais à leur habitation, une femme vint à la porte:

"Où sont-ils?"

—Je ne sais pas"

et comme toujours, des larmes écrasées et des sanglots étouffés, comme toujours.

Au retour, dans la voiture, une façon de bercer l'amertume:

"nun dira ene lagunak

"eneken ziradianak... il y avait si longtemps!

Mis vecinos eran gente del Sur, y trabajábamos juntos muchas veces, un duro trabajo. Un día no acudieron a sus puestos. Caminando por una calle de Saint Palais un amigo me preguntó: ¿"Dónde están?"

—¿Quién?

—Pues tus vecinos.

—¿Qué?

—Pero si la poli se los ha llevado..."

Acudí a su casa y una mujer me abrió la puerta:

"Dónde están?"

—No lo sé"

y como siempre, unas lágrimas reprimidas y un llanto ahogado, como siempre.

Al volver, en el coche, una manera de apaciguar la amargura:

"nun dira ene lagunak

"eneken ziradianak... ¡hacia tanto tiempo!

Ama noiz

Ama noiz etorriko da gure aita etxera
Eguberri hor heldu baita aurten ere etxe hutsera
Zazpi urte dohatze betetzera zibilek ereman zutela
Zuk maiz erran jinen zela Franco hil ta berhala.

Haurra eztinagu behar ez orai aspertzerik
Aita etorrirrenko dela ez dinat ez gero dudarik
Zazpi urtez gau oroz ni leihotik nundik jinen zen so egonik
Badinagu bai eginik gure doi nigar onik.

Ama othoi izan bedi zure hitza betherik
Su handia badut pizturik egurrez untsa kargaturik
Zazpi urtez ez duzu sukaldian izan horrelako berorik
Ez eta ere ikusi horrenbeste lorarik.

Zazpi urtez egon preso aita etxeratuko
Xixtua ere baitu joko alaba da dantzaz hasiko
Hirueta zazpi urte gelago Karlos erregeak eman dazko
Gaua berriz jin deneko ama leihoan dago.

Peu après la mort de Franco les journaux rapportèrent qu'un résistant sortant de 7 ans de prison se vit notifier par le juge 20 ans de plus...

— "Mère, quand reviendra Père? Noël trouvera encore vide la maison.

*Il ne faut pas désespérer, nous avons versé de bonnes larmes au long des nuits des 7 ans de veille à la fenêtre, il sera là à Noël".
Oh! le grand feu! les fleurs, le txistu, la fille chausse les balerines de danse... 3 fois 7 ans de plus de prison pour père par le Roi Charles, et... à la nuit tombée mère retourne à la fenêtre.*

Poco tiempo después de la muerte de Franco, los periódicos contaron que un resistente que terminaba una condena de 7 años fue condenado por el juez a otros veinte...

— "¿Madre, cuándo volverá Padre? La casa volverá a estar vacía por Navidad.

No hay que perder la esperanza, hemos llorado mucho durante las noches de estos 7 años de insomnio mirando por la ventana, estará aquí por Navidad".

¡Oh! ¡Qué fuego tan grande! Las flores, el txistu, la hija se calza las zapatillas de baile... 3 veces 7 años más de cárcel para Padre por el Rey Carlos... y cuando cayó la noche, Madre volvió a la ventana.

Euskal-Herri Maitea

Euskal-Herri maitia nolako amodio
Othe duk hik eskatzen horrenbestela kario
Desplazerrez anitzetan hindukedan hastio
Gaitzikor eta minbera nexka bat duk balio

Nexka bekaizkor bat hiz oil ene herriñoa
Maitasuna neraukan ustez nahiko beroa
Hortakotz othe deraitak holako samurgoa
Agurra motza duk eta irri laburragoa

Sua izan lekuan pindarrak izarkirik
Amodio garziak ez baitu barku izpirik
Euskal-Herriak omen du lehengo aspalditik
Andre ederrek bezala amorosak errerik

Kantu hauk eman dazkot ene herriñoari
Amodio sekret bat nahiz salatu berari
Berak egin sumindurez arima oro zauri
Musika dolamen huntaz nausituz nigarreri,

*Accusé à tort, d'avoir gêné le déplacement des danseurs de
mon village se rendant à la réception du Président de la
République, je tombai en douloureuse disgrâce après des années
de chaleureuses relations avec mes concitoyens.*

*"De quel amour veux-tu être aimé mon cher Pays-Basque?
Le salut est bref et le souffrir encore plus..."*

*Là où il y eut du feu, braises sous la cendre. Le Pays Basque a
eu, comme les belles femmes, brûlé ses amoureux dit-on.*

Acusado injustamente de haber obstaculizado el movimiento de
los dantzaris de mi pueblo cuando iban a recibir al Presidente de
la República, caí en penosa desgracia tras años de calurosas
relaciones con mis conciudadanos.

*"¿Con qué amor quieres ser amado, querido País Vasco?
El saludo es breve y la sonrisa aún más..."*

Allá donde hubo fuego hay brasas bajo las cenizas. Se dice que
el País Vasco, al igual que las mujeres hermosas, ha quemado a
sus amantes.

Joseba Elozegi

Lotuz aire zaharrari
Dugun kanta pertsu berri
Joseba Elozegi-ri
Gizon miresgarriari.

Ene haur eta ahaide
Bai eta Eskualdun aurride
Zonbat zaituztetan maite
Nehoz nehorik ezakike.

Adios mendi ederrak
Oihan ta itsas-bazterrak
Adios Donostiarrak
Jauntziren ditut su-garrak.

Arras trixte da bizia
Azkatasunik gabia
Herriarentzat hiltzia
Nuen nik neure lehia.

Donostiko medikiak
Erien sendatzaliak
Utz otoi ene zauriak
Dagoden orroitgarriak.

Ni hiltzen baniz huntarik
Ez otoi egin nigarrik
Ez baitut nigar beharrik
Ez badut jarraikilerik.

Cet homme admirable qui gardait Guernica en 1937 la vit incendiée... et 30 ans plus tard s'enflamma lui-même comme Yan Palach et se laissa tomber des galeries d'Anoeta devant Franco: "Je voulais mourir pour quelque chose... Je n'ai pas besoin de pleurs si personne ne doit me suivre..."

Este hombre admirable que guardaba Gernika en 1937 la vio incendiarse... y 30 años más tarde se abrasó él mismo como Yan Palach y se tiró desde las galerías de Anoeta delante de Franco: "Quería morir por algo... No necesito llantos si nadie me va a seguir..."

Luhosoko kantua

Krimarik ez dut ez egin nik johaiteko Herritik
Ez nakien bazitekela krima gabe lur-galtzerik
Pobre sortzia aski defa badakiket oraindanik
Larrazkenak behar ote nau urrundu Luhosoatik,

Ama dago beha leihotik Aita denez ageri
Lehenago bezala ez da hautemaiten kantuz ari
Haren ezpainetan dirade ikara zonbeit nabari
Aitak ekarriko duenez biharko zerbait lan berri,

Urriko xoriak dohatze ira-sailen gainetik
Behingotz nahiago nuke ez johan Eskual-Herritik
Bainan gisa oroz gaituzte haizatu nahi hementik
Batzuri paperrak ken-eta bestiak lana galdurik.

1971 Urrilaren 8

*Une usine —bien que rentable— était fermée à Louhossoa pour
permettre des bénéfices plus grands aux détenteurs du Capital.
Trente familles sans ressources, condamnées à l'émigration...
"Les oiseaux d'Octobre s'en vont par dessus les fougères."
Je voudrais encore une fois ne point quitter mon pays mais tout
est bon pour nous expulser de notre pays...
Aus uns (réfugiés du Sud) on leur retire les papiers, aux autres
le travail.*

En Louhossoa una fábrica rentable estaba cerrada para que los
socios capitalistas tuvieran más beneficios. Treinta familias sin
recursos, condenadas a emigrar...
"Los pájaros de Octubre se marchan más allá de los helechos.
Me gustaría una vez más no salir de mi tierra pero todo vale para
expulsarnos...
A unos (los refugiados del Sur) les quitan los papeles, y a otros el
trabajo.

Argi zirrinta zenian

Argi zirrinta zenian
Kalian, Donibane hirian,
Treina hartzera nindoan
Gogoan pena nuela alan
Nexkatxaño bat bidian
Abian ikusi nuenian,
Haren zama nik hartzian, eskian,
Hunki nuen erian...

Ai, ai, ai nexkatxa,
Goizeko lanbrotsan,
Zure soak zauztan
Goi-izarrak eman,
Barnea dirdiran,
Bai eta ikaran
Jarri nintzan bertan
Zure ondo hartan.

Baionarako zirare, ni ere,
Baditut hogoi urte...
Uztailaz ditut nik bete,
Zuk ote baduzula hoinbeste?
"Zer adin dutan jakitek,
Zer dikek hiretako egite.
Xuxenago litzakidek, entzute,
Bai ala ez naukan maite..."

Zure ta ene ixtorio, maiteño,
Izan zen holaxeño
Ezkundu eta ondoko urteko,
Baginuen ñimiño.
Geroztik orai artino, hiruño
Jin zaizkigu oraino,
Bainan dolurik hortako, nehoizño,
Etzaut jin gogoraino.

L'histoire d'un amour heureux, il y en a beaucoup comme ça.

Historia de un amor feliz, hay muchos como ese.

Zure kontzertu batez (1980)

Mila beratzi ehun ta larogoi
Euskal Herria zure nexkez orhoit
Hasi dirare nausi ta morroi
Hartzen gure lore ta botoi
Neskatxer gerra dute koi
Laster geldí bidez othoi.

Zure kontzertu batez da hau nexka
Herriari dio oihartzun bat eska
Poetik ezta eskas lorexka
Kantatzez zure negar otsa
Haizean zihian elhoska
Mila amorez itxeska.

"Uhina dantzan ondartzan zabilan
Gogoa neukan ni baitan kantutan
Itsasorat so nengoenian
Maitasun gartsuz amentsian
Haizearen elhotsian
Mintzo nintzen hutsunian.

Uhin aparra batzutan aurrerat
Itsas urdiña lagatuz atzerat
Txirlei txirri bat egiterat
Saiatzen zidan oñetarat
Haizearen elhotsian
Mintzo nintzen hutsunian."

"Haize ta uhin bestean alkartzuz
Zetortzen espos jauntzitan dantzatzuz
Nire aurpegia ferekatzuz
Izar hainbeste musu moduz
Haizearen elhotsian
Mintzo nintzan hutsunian.

Oixe Ondarrabiako ondartzu
Horma gabeko katedrala gaitza
Zeru haundia oi kupulatzat
Zeukan nire ezteien aintza
Haizearen elhotsian
Mintzo nintzan hutsunian.

Erreteritik bost gizon dira heldu
Bostek ninduten hortxet inguratu
Kristiano z ninduten deshoratu
Joka labanez sarraskitu
Nintzalarik lurreratu
Bostek ninduten biolatu.

*Les derniers mois de 1979 les fascistes pour nous terroriser,
entreprirent une campagne de viols et d'assassinats assortis
d'ignobles tortures et défigurations sur la personne de toute
jeune fille.*

Los últimos meses de 1979 los fascistas para aterrorizarnos
emprendieron una campaña de violaciones y asesinatos combina-
dos con torturas inhumanas en la persona de muchas jóvenes.

Ariana

Ariana ene arreba
Pazifaë-ren alaba
Zoin amorek zauritu-ta
Hil zinen Thezek utzi-ta.

"Naxos" ugarte minena
Hor galdu behar nintzena
Lore beltz bat bihotzian
Neraukan maltez hiltzian.

Nafarra guzi-guzia
Iphar eta goizerria
Oñ hauk gure trixteziak
Euskadik bazter utziak.
Ariana

"Ariane ma sœur, de quel amour blessée vous mourûtes au bord où vous fûtes délaissée" (in Phœdre de Racine). Eh oui! Thésée put tuer le Minotaure et s'échapper du Labyrinthe aidé par Ariane... qu'il abandonna à Naxos, comme Euskadi oublia Navarre et Iparralde qui pourtant n'ont pas ménagé leur peine pour l'aider

"Ariana, mi hermana, por qué amor caíste herida en el momento en que fuiste abandonada"... (Phœdre, de Racine). ¡Así es! Teseo pudo matar al Minotauro y escapar del Laberinto con la ayuda de Ariana... a la que abandonó en Naxos, al igual que Euskadi olvidó a Navarra y a Iparralde, quienes sin embargo no escatimaron ningún esfuerzo para ayudarlo.

Ez dinat ez gero

Ez dinat ez gero, ez dinat ahantzia
Hire maitatzen iragan nuen urtia
Geroztik badinat, geroztik nik zauria
Gorderik dauketan doloria.

Ez dinat ez errexxi gogotik utzia
Hirekin betikotz hirekin bizitzia
Edan nezaken, oi nik edan edaria
Galarazten balaut memoria.

Bas'amoretto xoro baten gatik
Dantza tokitan diren hoietarik
Urrundu hintzen, urrundu nitarik
Ta ni gelditu hor kolpaturik.

Maite nindunala berhala zin-eginik
Enekilan huela gogua erranik
Ezin bainintzen izan bertan sendaturik
Ihes juan nindunan samurturik.

Neure baitan maiz izan dinat asmatutik
Barkatuko naunala goguan harturik
Bainan gero nindiagonan urrundurik
Urgulia ezin garraiturik.

Hire begiak nigarrez beterik
Zerua bezain eder zirelarik
Ez deraunat eman barkamendurik
Ta noizbait juan hintzen etsiturik.

Horrekilan, beste horrekilan agian
Izanen hiz enekin baino alegrian
Trixeziarik ez dun behar amodioan
Ez nukezie, ez, ni trabian.

Urtzo kolpatia dabilan desertian
Bakarrik lagunik gabe bere bidian
Ni ere nabilan berdin Euskal-Herrian
Beste hi bat ez duen mundian.

Histoire d'amour de 2 jeunes que j'eus comme élèves, et qui se brouillèrent.

"Avec l'autre, cet autre, seras-tu plus joyeuse..."

La palombe blessée erre seule dans le désert.

De même moi aussi j'erre dans un Pays Basque qui n'a pas une autre toi".

Una historia de amor entre 2 jóvenes que fueron alumnos míos, y que riñeron.

"Con el otro, ese otro, ¿estarás más alegre?..."

La paloma herida vaga sola por el desierto.

Yo también vago por un País Vasco que no tiene a otra como tú".

Ama zer duzu nigarrez

Ama zer duzu nigarrez
Matelak bustirik urez
Ala duzu goiz ihitzez?
Argia hastian
Lilien artian
Zintzabilenian
Baratze aldian.

Oi jeiki zira goxerik
Haur maitia zeren gatik?
Aita ez da jin oraindik.
Ikusi nahian
Aittatto bidian
Izan niz goizian
Baratze aldian.

Bidia da luze luze
Han bakarrik dabil haize
Amak bihotza du leize
Aita gau guzian
Gudari mendian
Ama dagonian
Baratze aldian.

Maman glisse entre les hautes fleurs du jardin à l'aurore...

—Est-ce de la rosée qui coule à tes joues?

—Oh! pourquoi te lever si tôt mon enfant? Je regardais seulement le chemin...

C'est que papa se bat dans la montagne quand elle est au jardin à l'aube... et il n'y a que le vent sur le long, long chemin.

Al alba, Ama se pasea entre las altas flores del jardín...

—¿Es rocío lo que baña tus mejillas?

—¡Oh! ¿por qué te levantas tan pronto, cariño? Estaba mirando el camino...

Cuando se pasea al alba por el jardín es que Aita está luchando en el monte... y en el camino, largo camino, sólo está el viento.